

Instituții procesual civile ca garanții de respectare a principiului celerității procedurilor judiciare

Procedural Civil Institutions as Guarantees for Upholding the Principle of Expediency in Judicial Procedures

Lect. univ. dr. **Nicolae Sergiu CÂRLAN***
Judecător, Tribunalul Cluj

Abstract

The legislator has regulated through the Civil Procedure Code a series of measures regarding procedural deadlines aimed at ensuring the expediency of judicial procedures, as well as institutions designed to ensure, on one hand, the control of their observance, and on the other hand, the objective of a quality act of justice. The vision of the legislator is to create an array of measures at the judge's disposal, through which the judge, in exercising his role as the "administrator of the process", is to make every effort to ensure the expediency of procedures. This includes the hearing dates, the power granted to the judge to use sanctioning prerogatives in situations where participants in judicial procedures must fulfill certain acts or respond to requests within the given deadlines, and the hierarchical control exercised over the judge concerning the observance of their own obligations in accordance with the principle of expediency. In this article, we will analyze some civil procedural institutions designed as guarantees for respecting the principle of expediency in judicial procedures.

Keywords: expediency, civil lawsuit, guarantees, complaint.

Rezumat

Legiuitorul a reglementat prin Codul de procedură civilă o serie de măsuri din perspectiva termenelor procesuale menite să asigure celeritatea procedurilor judiciare, dar și instituții de natură a asigura, pe de o parte, un control al respectării acestora, iar pe de altă parte, dezideratul unei justiții de calitate.

Viziunea legiuitorului este aceea de a crea un arsenal de măsuri la îndemâna judecătorului, prin care acesta, în exercitarea rolului său de „administrator al procesului”, să depună toate diligențele în vederea asigurării celerității procedurilor, fie că vorbim de termenele de judecată, de puterea acordată judecătorului de a uza de prerogative sancționatorii în situațiile în care participanții la procedurile judiciare trebuie să îndeplinească anumite acte sau să răspundă unor solicitări în termenele acordate sau de controlul ierarhic exercitat asupra acestuia în privința respectării propriilor obligații în considerarea principiului celerității.

În acest articol vom analiza unele instituții procesual civile gândite ca garanții de respectare a principiului celerității procedurilor judiciare.

Cuvinte-cheie: celeritate, proces civil, garanții, plângere.

Preliminarii

* sergiucarlan@ymail.com

Conform art. 6 din C. pr. civ., judecătorii sunt datori să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecății, evitând întârzierile nejustificate care pot afecta negativ parcursul procesului civil. Principiul celerității nu doar că promovează eficiența procedurală, dar previne și prelungirea nejustificată a stării de incertitudine juridică pentru părțile în litigiu. În mod similar, dispozițiile legale care reglementează termenele procedurale, dar și remediile aflate la dispoziția părților în situația în care instanța de judecată nu respectă termenul rezonabil de soluționare a cauzelor, subliniază importanța celerității în toate fazele procesului civil.

Importanța acestui principiu este amplificată de numeroasele avantaje pe care le aduce, de la reducerea costurilor determinate de procedurile judiciare, până la protejarea dreptului părților la un proces echitabil în componenta sa referitoare la respectarea termenului rezonabil. Într-o epocă în care timpul este o resursă esențială, implementarea riguroasă a principiului celerității nu doar că îmbunătățește funcționarea sistemului judiciar, dar și contribuie la consolidarea statului de drept și la creșterea încrederii publice în justiție.

În acest articol, ne propunem să analizăm în unele instituții procesual civile, ca garanții de asigurare a principiului celerității, evidențiind importanța și impactul acestuia asupra procesului civil.

1. Celeritatea din perspectiva termenelor procesuale

Urmare a jurisprudenței Curții Europene, și România a adoptat măsuri pentru a se alina opticii Curții și a pus în aplicare, la nivel legislativ, mecanisme de asigurare a celerității procedurilor și de sancționare la nivel intern a încălcării dreptului la o judecată realizată într-un termen rezonabil.

Unele considerații legate de etapa scrisă

Un prim aspect relevant este dat de procedura urmată anterior stabilirii primului termen de judecată în procesul civil, în considerarea faptului că acesta parcurge o etapă scrisă, care nu trebuie să fie prelungită prin măsuri administrative nejustificate.

În acest sens, în cadrul procedurii premergătoare judecății propriu-zise, prevăzută de art. 200 și urm. C. pr. civ., legiuitorul a intervenit prin Legea nr. 310/2018¹, în sensul că judecătorul nu mai așteaptă depunerea răspunsului la întâmpinare pentru stabilirea termenului de judecată. Această intervenție legislativă este benefică sub aspectul scurtării perioadei de timp aferente fazei scrise a procesului.

Considerăm și noi, asemenea altor opinii exprimate, că este justificată renunțarea la obligativitatea formulării răspunsului la întâmpinare, din cauza efectului dilatoriu al acestuia, stabilirea primului termen de judecată realizându-se după depunerea întâmpinării, fără să mai prezinte importanță dacă s-a formulat sau nu răspunsul la întâmpinare. Evident că pentru a da un plus de celeritate procedurii, modificarea este binevenită².

Nu suntem însă de acord cu opinia exprimată de același autor în sensul că legiuitorul ar fi trebuit să abroge chiar și posibilitatea depunerii răspunsului la întâmpinare, justificat de faptul că reclamantul și-a argumentat solicitările prin cererea introductivă, iar pârâtul prin întâmpinare.

Rațiunea reglementării răspunsului la întâmpinare rezidă din împrejurarea că prin întâmpinare, pârâtul poate prezenta elemente noi, față de care reclamantului trebuie să i se recunoască dreptul de a formula o apărare. Este adevărat faptul că dreptul de a formula apărări poate fi exercitat pe tot parcursul procesului, este însă important ca înainte de a intra în cercetarea judecătorească, instanței să-i fie prezentate toate aspectele de fapt și de drept cunoscute la acel moment, pentru a putea aprecia asupra probatoriului și asupra altor măsuri necesare soluționării cauzei.

Pe de altă parte, răspunsul la întâmpinare oferă posibilitatea reclamantului de a formula o apărare argumentată excepțiilor invocate de către pârât prin întâmpinare, care vor fi puse în discuție la primul termen de judecată cu procedura de citare legal îndeplinită, astfel încât judecătorul să pronunțe o soluție asupra excepțiilor în considerarea tuturor elementelor relevante, în condiții de deplină contradictorialitate.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1074 din 18 decembrie 2018.

² C. Roșu, *Răspunsul la întâmpinare în procesul civil, între obligație și posibilitate*, Revista „Dreptul” nr. 6 din 2019, pp. 62-63.

Art. 201 C. pr. civ. prevede că judecătorul va fixa primul termen de judecată după trecerea a 3 zile de la momentul în care pârâtul comunică întâmpinarea, iar termenul de judecată nu poate fi mai mare de 60 de zile de la data emiterii rezoluției.

Numai după epuizarea acestei etape preliminare a procesului, în care părților li se aduc la cunoștință pretențiile și apărările în scris, judecătorul fixează termenul de judecată, care este un termen imperativ, în opinia noastră, fără a atrage însă o sancțiune procesuală³.

Față de reglementarea anterioară, în care primul termen de judecată era stabilit în sistem computerizat, de data aceasta termenul este stabilit de judecătorul investit cu soluționarea cauzei. Stabilirea unor termene maxime în care judecătorul trebuie să emită rezoluțiile și să stabilească primul termen de judecată este o măsură de natură a contribui la celeritatea procedurii.

Estimarea duratei cercetării procesului. Art. 238 C. pr. civ. cuprinde o normă, și aceasta cu caracter imperativ, conform căreia judecătorul, ascultând părțile, estimează durata necesară în vederea cercetării judecătorești, în funcție de toate circumstanțele relevante, după ascultarea părților, consemnând în încheiere termenul stabilit. Judecătorul are posibilitatea de a reevalua termenul necesar cercetării procesului, pentru motive temeinice, și de această dată cu ascultarea părților. Această măsură are ca scop principal asigurarea previzibilității duratei procesului, astfel încât părților să li se ofere o perspectivă asupra timpului necesar pentru soluționarea cauzei.

Cu toate că lipsa acestei estimări sau nerespectarea termenului stabilit nu atrage vreo sancțiune procesuală, judecătorul este ținut să întreprindă toate demersurile administrative posibile în vederea respectării termenului asupra căruia a deliberat, altfel dispoziția legală ar rămâne fără efecte practice, deviind de la scopul pentru care a fost reglementată de lege. În situațiile care impun o celeritate deosebită, judecătorul se va asigura că termenele fixate pentru judecată sunt scurte, chiar de la o zi la alta, iar pentru obligațiile care revin părților, experților, martorilor sau altor participanți, va putea uza inclusiv de mijloace de comunicare electronice.

Caracterul de predictibilitate al duratei procesului este uneori înfrânt de complexitatea cauzei care la momentul estimării nu poate fi determinată, motiv pentru care, legiuitorul a considerat că pentru realizarea unei cercetări judicioase, dar cu titlu de excepție, e necesar să instituie posibilitatea de reconsiderare a duratei estimate. Se poate constata că în cuprinsul acestui text legiuitorul nu a stabilit sancțiuni procesuale pentru nerespectarea dispozițiilor art. 238 C. pr. civ., însă lipsa aceasta este acoperită de măsurile cuprinse în art. 522-525 C. pr. civ. care reglementează posibilitatea oricărei părți, sau a reprezentantului Ministerului Public care ia parte la proces de a înainta o contestația în urma încălcării termenului rezonabil în soluționarea unei cauze, în scopul luării măsurilor prevăzute de lege pentru înlăturarea acestei situații⁴.

Apreciem că, în aplicarea articolului 238 C. pr. civ., judecătorul poate inclusiv să acorde mai multe termene de judecată în avans, în limita estimării inițiale, în vederea administrării probelor, astfel încât părțile să poată să-și coordoneze comportamentul procesual în raport de timpi acordați.

În vederea estimării duratei cercetării judecătorești, instanța va lua în considerare aspecte precum: caracterul urgent al cererii, obiectul pricinii, dar și de particularități precum nivelul de încărcătură al completului de judecată, posibilitatea de a acorda termene scurte, chiar de la o zi la alta, în cauze care se impune a fi soluționate cu o celeritate deosebită. Dacă părțile nu se prezintă și nu trimit concluzii în acest sens, judecătorul are posibilitatea de a determina estimativ durata necesară finalizării procedurii, în raport de cererile scrise ale părților cu privire la probele de administrat, în funcție de fiecare situație în parte⁵.

Considerăm însă că momentul la care instanța trebuie să estimeze durata cercetării este inadecvat, în condițiile în care este limitat la debutul judecății propriu-zise, respectiv primul termen stabilit în vederea soluționării cauzei, la care părțile sunt legal citate. Estimarea poate fi nerealistă în considerarea

³ Pentru opinia conform căreia dispoziția are doar caracter de recomandare, a se vedea și D. Atasiei, H. Țiț, *Mica reformă în justiție. Legea nr. 202/2010 comentată*, Ed. Hamangiu, București, 2010, pp. 45 și urm.

⁴ T. Mărioara, *Aspecte privind procedura contencioasă în conflicte de muncă prin prisma Codului de procedură civilă*, în Revista Română de Dreptul Muncii nr. 12 din 2013, p. 17.

⁵ C. Gabriela, T. Andreea, *Contestație privind tergiversarea procesului. Litigiu de contencios administrativ. Domeniu de aplicare*, Revista Română de Jurisprudență nr. 3 din 2013, p. 42.

tuturor elementelor ce se impun a fi avute în vedere. Chiar denumirea articolului, „Estimarea duratei cercetării procesului”, impune ca aprecierea să fie făcută în raport cu complexitatea cauzei, în mod special în considerarea probelor ce se impun a fi administrate, aspect ce poate fi determinat uneori doar la un termen ulterior, după ce instanța încuviințează probele solicitate (atunci când de exemplu, instanța rămâne în pronunțare asupra excepțiilor, le respinge și dispune citarea pentru un termen ulterior, sau atunci când în vederea determinării competenței sunt necesare lămuriri suplimentare, ce implică acordarea unui alt termen). Apreciem că estimarea ar trebui să fie realizată ulterior încuviințării probelor ce vor fi administrate, care poate fi un alt termen, nu neapărat primul stabilit în dosar⁶.

Cercetarea în camera de consiliu. Ca o măsură de natură a asigura celeritatea procedurilor judiciare, în mod special a cercetării judecătorești, în expunerea de motive la Legea nr. 134/2010 s-a prevăzut cu titlu de noutate că etapa cercetării judecătorești va avea loc în camera de consiliu, ca o subliniere a intereselor predominant private caracteristice procesului civil⁷.

Măsura propusă a fost modificată prin Legea nr. 310/2018⁸, prin care s-a stabilit că cercetarea procesului se realizează în ședință publică, renunțându-se la posibilitatea cercetării în camera de consiliu.

Rațiunea care a stat la baza modificării s-a întemeiat exclusiv pe considerente logistice determinate de lipsa infrastructurii necesare la nivelul instanțelor de judecată pentru ca cercetarea proceselor să se realizeze în camera de consiliu. Apreciem că pasivitatea Guvernului în a asigura fondurile necesare instanțelor de judecată pentru a organiza camere de consiliu este de natură a afecta în mod negativ celeritatea procedurilor, deziderat urmărit prin reglementarea inițială. Astfel, în camera de consiliu puteau să fie fixate termene scurte, chiar de la o zi la alta, pentru asigurarea celerității, în condițiile art. 241 alin. (1) C. pr. civ.⁹.

În același sens, în doctrina juridică s-a arătat că cercetarea judecătorească în camera de consiliu este oportună, deoarece va contribui la celeritatea soluționării procesului și la temperarea comportamentelor necorespunzătoare ale unor justițiabili, care sunt tentați, în fața publicului, să ofere un „spectacol” nepotrivit. Chiar dacă instanța de judecată are la îndemână mijloacele procesuale de a diminua astfel de conduite, amenzile și, respectiv, îndepărtarea din sală, acestea nu pot fi întotdeauna aplicate cu promptitudine¹⁰.

În exercitarea controlului asupra respectării timpului de desfășurare a procedurilor judiciare, judecătorul dispune de mijloace eficiente de persuasiune astfel încât participanții la procedurile judiciare să respecte timpii acordați, sens în care, pot fi aplicate sancțiuni pentru nerespectarea termenelor judiciare (ex., termenul în vederea depunerii raportului de expertiză, termenul stabilit pentru ca o instituție publică să pună la dispoziția instanței înscrisurile solicitate, nerespectarea în mod imputabil de către o parte, a obligației de a prezenta martorul în vederea audierii la termenul fixat în acest scop ș.a.).

Un alt termen imperativ este cel referitor la redactarea hotărârilor judecătorești, acesta fiind un aspect esențial în analiza respectării principiului celerității.

Motivarea hotărârilor judecătorești. Art. 426 alin. (5) C. pr. civ. instituite în sarcina judecătorului îndatorirea de a redacta hotărârea judecătorească respectând un termen maxim de 30 de zile care curge de la momentul pronunțării, iar în situații temeinic motivate, termenul de redactare să poată fi prelungit cu câte 30 de zile, de cel mult două ori, text modificat prin Legea nr. 310/2018. Modificarea a fost necesară dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte, în forma anterioară, textul prevedea faptul că hotărârea se motivează într-un termen de 30 de zile de la momentul comunicării, apreciindu-se în practica judiciară că acesta este un termen de recomandare, fapt care atrăgea, chiar și în situații nejustificate, amânarea redactării hotărârii, sens în care au fost înregistrate în mod recurent abateri

⁶ S. Cârlan, *Accesul la justiție în procesul civil și standardul convențional*, Ed. Universul Juridic, București 2024, p. 65.

⁷ C. Roșu, *Desfășurarea procesului civil în camera de consiliu, un deziderat nerealizat*, în Revista „Dreptul” nr. 5 din 2020, p. 93.

⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1074 din 18 decembrie 2018.

⁹ M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. II – Procedura contencioasă în fața primei instanțe. Procedura necontencioasă judiciară. Proceduri speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 241.

¹⁰ C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Administrarea probelor în noul Cod de procedură civilă*, în Revista „Dreptul” nr. 11/2012, p. 80.

disciplinare pentru nerespectarea de către judecător, cu caracter repetat și imputabil a prevederilor legale referitoare la celeritatea în soluționarea cauzelor, în baza art. 99 lit. h) din Legea nr. 303/2004.

Astfel, dacă în vechea redactare a alin. (5), din cuprinsul art. 426 C. pr. civ., sintagma „se va redacta” a primit o accepțiune de normă de recomandare, de bune practici, din punctul nostru de vedere, modificarea actuală a schimbat perspectiva, vorbind *de lege lata* despre o veritabilă obligație, imperativă, acordându-se posibilitatea prelungirii acestui termen, de 2 ori, a câte 30 de zile, pentru motive temeinice.

În cauza B. împotriva Austriei¹¹, Curtea Europeană a reținut că depășirea termenului de redactare a unei hotărâri judecătorești cu peste 33 de luni, indiferent de complexitatea raporturilor juridice deduse judecătii, reprezintă o ingerință nejustificată în dreptul la soluționarea pricinii într-un termen rezonabil.

Apreciem că modalitatea de reglementare a pronunțării și redactării hotărârii judecătorești în actuala reglementare, ca și în vechiul Cod de procedură civilă, este deficitară din perspectiva logicii urmate. Considerăm că pronunțarea și redactarea hotărârii judecătorești trebuie să survină în același timp, pentru următoarele motive: 1. Minuta hotărârii judecătorești, întocmită conform art. 401 C. pr. civ., după ce judecătorul a luat o hotărâre în termenul de pronunțare, reflectată apoi în dispozitivul hotărârii judecătorești, nu reprezintă altceva decât consecința directă a raționamentului judecătorului în urma deliberării, redat în expozitivul hotărârii judecătorești. Astfel, judecătorul nu face o apreciere asupra soluției în abstract, ci analizând probele de la dosar, a cererilor și susținerilor părților, în considerarea raționamentului urmat, va pronunța „minuta”, care este precedată de motivele care au stat la baza ei, chiar neașternute în scris; 2. Trecerea unui timp îndelungat între momentul pronunțării și cel al motivării poate atrage o motivare deficitară a hotărârii judecătorești, slăbind bazele factuale și juridice avute în vedere la momentul luării hotărârii; 3. Legiutorul a păstrat consecvența în a folosi o „inversiune” juridică, în sensul în care considerentele hotărârii sunt precedate de concluzia (minuta) acesteia, contrar raționamentului general acceptat premisă – concluzie; 4. O hotărâre pronunțată și motivată în același timp, livrată destinatarilor integral, păstrează șanse mai mari de a fi menținută sub aspectul legalității și al temeiniciei în căile de atac, erorile de judecată fiind mai ușor de evitat, judecătorul fiind astfel lipsit de presiunea de a pronunța hotărârea imediat, deși poate că s-ar fi impus o aplecare aprofundată (în scris), în succesiunea tuturor evenimentelor relevante; 5. Unele hotărâri executorii sunt susceptibile de a produce efecte imediate, independent de motivarea instanței, iar redactarea hotărârii judecătorești la un termen mult îndepărtat de cel al pronunțării poate avea efecte negative în planul securității raporturilor juridice, în mod deosebit acolo unde părțile uzează ulterior cu succes de o cale extraordinară de atac¹².

În acest sens, suntem de acord cu opinia exprimată în literatura juridică, în sensul că o deliberare reală, respectiv o identificare concretă și punctuală, de către toți judecătorii completului de judecată, a tuturor motivelor de fapt și de drept nu poate fi independentă de redactarea hotărârii¹³.

Considerăm că, *de lege ferenda*, s-ar impune modificarea dispozițiilor procesual civile referitoare la modalitatea de redactare și pronunțare a hotărârii judecătorești, în sensul în care judecătorul ar trebui să pronunțe o hotărâre deja motivată¹⁴. Evident, o astfel de modificare ar presupune și o intervenție asupra termenelor prevăzute de lege pentru pronunțare și redactare, așa încât, pe de o parte, să fie satisfăcut dezideratul termenului optim și previzibil de soluționare a cauzei, iar pe de altă parte, să corespundă realităților din activitatea practică în care, un termen de 15 zile (pentru pronunțare) ar fi insuficient și pentru motivare, mai ales în cauzele cu un probatoriu complex. În acest sens, prin minuta Comisiei nr. 1 judecătorești a Consiliului Superior al Magistraturii, s-a propus modificarea dispozițiilor amintite în sensul posibilității amânării pronunțării o singură dată, pentru cel mult 3 luni, cu condiția ca hotărârea să fie redactată¹⁵.

¹¹ CEDO, B. împotriva Austriei, C. nr. 8/1989/168/224 din 23 februarie 1990, disponibilă în engleză pe <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57625>.

¹² S. Cârlan, *Accesul la justiție în procesul civil și standardul convențional*, Ed. Universul Juridic, București 2024, p. 67.

¹³ D.M. Diaconu, *Motivarea sau justificarea hotărârii judecătorești. Când trebuie motivată hotărârea judecătorească?*, în *Analele Universității de Vest din Timișoara, seria Drept*, nr. 2/2018, p. 145.

¹⁴ Despre redactarea hotărârii judecătorești, C. Roșu, *Posibilitatea de redactare a hotărârii judecătorești în procesul civil peste termenul inițial de 30 de zile de la pronunțare*, Revista „Dreptul” nr. 4/2021, p. 72.

¹⁵ Disponibilă pe

Deși poate fi un pas în vederea modificărilor așteptate, apreciem că propunerea este lacunară și insuficientă, fiind necesară o modificare de substanță asupra modalității în care hotărârea judecătorească trebuie privită, respectiv ca întreg, „livrată” o singură dată. Pe de altă parte, termenul de 3 luni poate fi prea lung în contextul unor cauze care nu necesită nici pe departe timp de deliberare îndelungat, dar care pot fi urgente fie din pricina naturii lor, fie a interesului urmărit.

În concret, apreciem că în perspectiva unei schimbări de paradigmă, pronunțarea hotărârii judecătorești ar trebui reglementată astfel: art. 396 a C. pr. civ.: (1) Hotărârea judecătorească va fi pronunțată în termen de maximum 2 luni de la ultimul termen de judecată și va avea conținutul prevăzut de dispozițiile art. 425 C. pr. civ. Judecătorul poate, pentru motive justificate, să amâne de cel mult două ori, cu câte 15 zile, pronunțarea hotărârii judecătorești.

În această ipoteză s-ar impune abrogarea dispozițiilor art. 401 C. pr. civ., referitoare la întocmirea minutei, iar art. 395 C. pr. civ., ar putea fi modificat astfel: (1) Anterior datei stabilite pentru pronunțarea hotărârii judecătorești, completul deliberază în secret asupra hotărârii.

De asemenea, dispozițiile referitoare la termenul de redactare ar trebui abrogate, devenind lipsite de obiect.

2. Contestația privind tergiversarea procesului

Noțiune. Mijlocul de control aflat la dispoziția părților, în vederea respectării normelor imperative referitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor sau a termenului rezonabil, în general, se regăsește în cuprinsul art. 522 și urm. C. pr. civ. care reglementează procedura contestației privind tergiversarea procesului, lăsând-o la latitudinea părților, precum și reprezentantului Ministerului Public, atunci când ia parte la judecată.

Nou introdusă în dreptul procesual civil prin Legea nr. 134/2010, scopul acestei instituții este acela de a interveni acolo unde există riscul unor devieri în soluționarea cauzelor cu celeritate.

Prin intermediul acestei proceduri, se poate invoca nerespectarea principiului celerității în cazurile prevăzute de lege, însă pot apărea situații în care se recurge la această instituție și în ipoteze care nu acoperă nevoia unei intervenții în scopul accelerării procedurii¹⁶.

Contestația reprezintă în concret o plângere, formulată de partea interesată, sau de procuror, atunci când participă la judecată, prin care se invocă nerespectarea de către instanță a termenului rezonabil de soluționare a cauzei, în situațiile prevăzute de lege.

Cazuri de contestație

a) *dispozițiile legale stabilesc un termen în vederea finalizării unei proceduri, sau un termen pentru pronunțarea sau redactarea hotărârii, care s-a împlinit fără rezultat.*

Acest caz de contestație se aplică cu precădere acolo unde legiuitorul stabilește termene imperative în vederea soluționării unei cauze, precum cel de 30 de zile, prevăzut de art. 1031 alin. (1) C. pr. civ., pentru soluționarea cererii de valoare redusă, care debutează cu momentul în care judecătorul a primit toate informațiile necesare, sau după caz, de la dezbaterile orale. Cu titlu marginal, arătăm că exprimarea legiuitorului, „*de la data la care a primit toate informațiile necesare*” este lacunară, generală, și ar trebui înțeleasă în sensul că termenul debutează de la data la care a primit toate informațiile *solicitate*. Altfel, există riscul tergiversării soluționării cauzei pe considerentul lipsei informațiilor necesare, deși rolul activ al judecătorului trebuie exercitat inclusiv în această procedură.

De asemenea, cazul se aplică cu privire la termenul prevăzut de lege pentru pronunțarea și redactarea hotărârii judecătorești. Astfel, conform dispozițiilor art. 396 alin. (1) C. pr. civ., instanța poate decide amânarea pronunțării în cazuri justificate. Regula este aceea că hotărârea judecătorească se pronunță de îndată, având înțelesul de aceeași zi, însă, în practică, justificarea amânării pronunțării este dată de cele mai multe ori de complexitatea cauzelor care necesită un timp de deliberare mai lung, pentru a permite o verificare atentă a cauzei din toate punctele de vedere, cu luarea în considerare a concluziilor puse de părți cu ocazia dezbaterilor asupra fondului cauzei.

<https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=dfc67d40-760b-44a3-9b66-78a491ccf6b2>|InfoCSM.

¹⁶ I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, Comentariu pe articole*, art. 1-1.133, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 778 și 779.

Apreciem că părțile pot uza de contestație atunci când judecătorul, în situații ce nu sunt justificate de complexitatea cauzei, amână în mod repetat, fără temei, pronunțarea hotărârii, cu atât mai mult în condițiile în care legiuitorul nu limitează numărul de amânări de pronunțare succesive.

În ce privește motivarea hotărârii judecătorești, legiuitorul a instituit un termen general de 30 de zile în vederea redactării hotărârii, conform dispozițiilor art. 426 alin. (5) C. pr. civ., ce poate fi prelungit, pentru motive temeinice, de cel mult două ori, cu câte 30 de zile. În această ipoteză, în mod evident, îi revine judecătorului să aprecieze dacă există motive temeinice în vederea prelungirii termenului de redactare, însă odată depășit termenul de 90 de zile (însușind cele 3 termene de 30 de zile), invariabil, partea interesată are posibilitatea de a formula o contestație pentru tergiversare. Nu excludem însă posibilitatea de a formula o contestație și în cazul în care se depășește termenul general de 30 de zile, mai cu seamă acolo unde complexitatea cauzei nu presupune o analiză care să necesite un termen prelungit, sau acolo unde natura cauzei impune o soluționare accelerată (de exemplu, în cauzele care vizează stabilirea locuinței minorului, programul de legături personale cu părintele la care nu locuiește, exercitarea autorității părintești, punere sub interdicție judecătorească ș.a.).

b) Nerespectarea termenului stabilit de instanță pentru ca un participant la procedura judiciară să ducă la îndeplinire un act de procedură, dacă instanța nu a luat măsuri legale în acest sens.

Caracteristica acestui caz de contestație este dată de inacțiunea instanței în a sancționa sau în a lua măsurile legale, pentru a-l determina pe cel în sarcina căruia s-au stabilit anumite obligații să și le ducă la îndeplinire, determinând tergiversarea soluționării cauzei.

Astfel de situații pot fi determinate de omisiunea instanței de a aplica sancțiunea amenzii judiciare, potrivit art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. b), în ipoteza în care partea a ignorat obligația pe care și-a asumat-o de a prezenta martorul la termenul fixat, în condițiile art. 312 alin. (3) C. pr. civ., fapt ce determină prelungirea procesului în mod nejustificat, din culpa părții. Conform acestor dispoziții legale, la solicitarea părții interesate, martorul poate fi adus de către aceasta, fără citare, la termenul fixat de instanță. Neprezentarea martorului pentru motive imputabile, determină amânarea judecării și citarea acestuia pentru un termen ulterior.

În materia litigiilor ce revin spre competență instanței de tutelă și familie, se poate întâlni o astfel de situație în ipoteza refuzului părintelui la care copilul minor locuiește de a-l prezenta pe acesta la termenul fixat în vederea efectuării raportului de evaluare psihologică, caz în care, apreciem că ar putea fi incidente dispozițiile art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. i) C. pr. civ., psihologul desemnat fiind în imposibilitate de a-și exercita atribuțiile din culpa părții care refuză să prezinte minorul în vederea evaluării.

c) ignorarea obligației unei persoane sau a unei autorități, terți față de procedura judiciară, de a transmite instanței în termenul acordat relațiile solicitate pe care le are în evidențele sale, utile soluționării cauzei, fără ca judecătorul să fi luat măsurile ce se impun.

O astfel de situație poate fi determinată de refuzul unei autorități publice de a comunica instanței, în termenul fixat, înscrisurile pe care le deține, necesare soluționării cauzei (ex: înregistrarea video dintr-o intersecție la dispoziția municipiului, în vederea soluționării unei plângeri contravenționale; un contract de achiziție publică necesar pentru soluționarea unei acțiuni în pretenții), fără ca instanța să sancționeze această atitudine culpabilă cu amendă, conform art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. g).

d) ignorarea de către instanță a obligației de soluționare a cauzei cu celeritate, în urma neadoptării măsurilor prevăzute de lege sau omisiunea de a îndeplini ex officio, în situațiile determinate de lege, acte de procedură dacă perioada scursă de la luarea ultimei măsuri procesuale ar fi fost suficientă în vederea luării măsurii sau a îndeplinirii actului procedural.

În considerarea acestui caz de contestație, merită purtată o discuție asupra compatibilității procedurii de regularizare cu contestația împotriva tergiversării procesului.

Parcursul procedurii scrise de regularizare a cererii introductive are un efect dilatoriu și intră indiscutabil în calculul termenului rezonabil de soluționare a cauzei, în considerarea prevederilor art. 192 alin. (2) C. pr. civ. care stabilesc că procesul începe prin sesizarea instanței cu cererea introductivă. Din practica Curții Europene a Drepturilor Omului rezultă că în aplicarea art. 6 paragr. 1 din Convenție, calculul termenului rezonabil are în vedere ansamblul procedurii de judecată, de la momentul sesizării

instanței până la executarea efectivă și integrală a hotărârii pronunțate. De aceea, întrebarea legitimă care se pune este dacă contestația împotriva tergiversării procesului, reglementată de art. 522 și urm. C. pr. civ. este compatibilă cu procedura verificării prealabile.

Ipoteza este aceea în care judecătorul, care trebuie să verifice „de îndată”, regularitatea cererii de chemare în judecată, întârzie nejustificat să procedeze la stabilirea elementelor lipsă ale cererii, sau după caz, atunci când aceasta cuprinde toate elemente obligatorii, întârzie în comunicarea acesteia, iar ulterior, în emiterea rezoluției de fixare a primului termen de judecată. În aparență, procedura împotriva tergiversării procesului se aplică procesului propriu-zis, calitatea în vederea formulării acestei „plângeri” în tergiversare fiind dată părților și procurorului, atunci când participă la judecată, fapt ce ar lăsa impresia că nu se aplică și acestei etape scrise.

Pe de altă parte, regăsim și situația în care, în etapa scrisă, completul învestit cu cererea de reexaminare a încheierii de anulare a cererii/a modalității de stabilire a taxei de timbru/a încheierii de ajutor public judiciar, întârzie în mod nejustificat deschiderea acestei proceduri, prin fixarea termenului de judecată, sau, după caz, fixează un termen îndelungat, incompatibil cu caracterul urgent al acestor proceduri.

Apreciem că în ipotezele expuse, contestația este admisibilă, în baza prevederilor art. 522 alin. (2) pct. 4 C. pr. civ.

O astfel de interpretare se impune din mai multe considerente: a) dispoziția legiuitorului care atribuie calitate în formularea contestației împotriva tergiversării procesului în sensul că aceasta revine „părților și procurorului când participă la judecată”, nu trebuie privită în mod necesar în contextul contradictorialității (ca fiind aplicabilă doar ulterior comunicării cererii), ci ca o circumstanțiere a celor care au un interes direct în soluționarea cauzei în termenul rezonabil; b) garanția celerității este asigurată în contextul principiilor fundamentale ale procesului civil, care începe odată cu sesizarea instanței de judecată, acesta fiind momentul de debut al procedurii judiciare; c) întârzierea nejustificată în parcurgerea procedurii regularizării cererii de chemare în judecată sau în soluționarea cererii de reexaminare poate afecta drepturile părților, în mod deosebit acolo unde natura cauzei impune o procedură accelerată, sau acolo unde legea prevede caracterul urgent (în prima ipoteză, exemplificativ, menționăm cauzele care privesc dreptul părintelui de a păstra legături personale cu copilul minor, sau referitoare la exercitarea autorității părintești, iar în cea de a doua situație, menționăm contestația la executare); d) o interpretare contrară ar fi de natură a sustrage instituția contestației împotriva tergiversării procesului de la scopul său, acela de a garanta accesul la o instanță de judecată, în componenta efectivității sale, întârzierea nejustificată în soluționarea procesului fiind susceptibilă să atragă consecințe negative în planul drepturilor substanțiale (ex: dreptul copilului de a păstra legături personale, mai ales acolo unde sunt indicii de alienare parentală din partea părintelui la care acesta are stabilit domiciliul); e) art. 522 alin. (2) pct. 4 C. pr. civ., este formulat într-o manieră generală, rațiunea fiind aceea de a acoperi și aceste situații, în contextul principiului soluționării cauzelor într-un termen rezonabil, ultima parte a textului disociind situația în care termenul este prevăzut de lege, de cea în care termenul trebuie să fie „suficient pentru luare măsurii sau îndeplinirea actelor”¹⁷.

Competență de soluționare. Art. 524 C. pr. civ. atribuia competența de soluționare a contestației completului învestit cu judecarea cauzei, adică aceluiși judecător care soluționează fondul raportului juridic litigios în care s-a invocat tergiversarea. Curtea Constituțională a intervenit prin Decizia nr. 604/2020¹⁸ și a statuat că dispozițiile sunt neconstituționale.

Astfel, deși revine legiuitorului competența de a prescrie două etape (contestația și plângere), sau doar una (contestație), situația în care aceasta ar urma să fie judecată de instanța de control judiciar, opțiunea legiuitorului trebuie să fie în concordanță cu drepturile și libertățile fundamentale garantate. Stabilirea unei proceduri în două etape, în condițiile în care contestația se soluționează în prima treaptă de același judecător care soluționează fondul cauzei, nu corespundea standardului de protecție asumat la nivel constituțional și convențional sub aspectul dreptului la un proces echitabil. În acest caz, judecătorul era pus să-și evalueze și să-și judece propria conduită, care putea sau nu să fie culpabilă, fiind *ab initio*,

¹⁷ S. Cârlan, *Accesul la justiție în procesul civil și standardul convențional*, Ed. Universul Juridic, București 2024, p. 72.

¹⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 976 din 22 octombrie 2020.

într-o postură lipsită de imparțialitate obiectivă. Or, drepturile fundamentale nu trebuie privite în abstract, neavând o existență ruptă din context, fiind necesar a se respecta principiul liberului acces la o instanță de judecată imparțială și în această procedură incidentală.

Curtea Constituțională a apreciat că dispozițiile criticate încalcă și prevederile art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene privind dreptul la o cale de atac eficientă, făcând trimitere la Hotărârea din Stefano Melloni împotriva Ministerio Fiscal¹⁹, în sensul că modalitatea de reglementare a procedurii de contestație împotriva tergiversării procesului nu răspundea exigențelor convenționale pe care jurisprudența Curții le recunoaște drepturilor garantate de art. 6 paragr. 1 din Convenție.

Soluția Curții Constituționale este fără dubii una judicioasă, legiuitorul reglementând procedura într-o manieră care încălca flagrant dreptul de acces la o cale de atac efectivă, câtă vreme „controlul” judecătoresc era autoexercitat, instanța fiind pusă în situația de a-și judeca propriul comportament procesual. În prezent, contestația se soluționează de instanța ierarhic superioară.

Având în vedere faptul că procedura reprezintă o veritabilă plângere cu privire la modalitatea în care instanța de judecată respectă principiul celerității, evident, soluția controlul judecătoresc trebuie exercitat, ca regulă, pe linie verticală, respectându-se principiul organizării ierarhice a instanțelor de judecată; soluționarea contestației de către un judecător al aceleiași instanțe poate naște suspiciuni sub aspectul imparțialității sale, în principal în considerarea faptului că frecvent se întâmplă ca mai mulți judecători ai aceleiași instanțe să se afle în aceeași situație (din cauza unor aspecte precum: volum de muncă, practică

Într-o speță, s-a apreciat că dincolo de complexitatea deosebită a cauzei, dosarul a fost preluat de judecător de la un alt complet, într-un stadiu în care era depășit atât momentul estimării, cât și cel al încuviințării probațiunii, astfel încât, din această perspectivă, probabil soluția este aceea a reevaluării perioadei estimate, în condițiile în care încheierea pronunțată în temeiul art. 238 C. pr. civ. nu este una interlocutorie, instanța având posibilitatea de a reveni asupra estimării inițiale²⁰.

Apreciem și noi că în ipoteza schimbării completului de judecată, din motive obiective, nu se poate imputa judecătorului nou investit, pasivitatea completului inițial în respectarea termenelor, acesta având posibilitatea de a proceda la reevaluarea estimării inițiale.

De asemenea, considerăm că o parte nu se poate prevala de procedura contestației împotriva tergiversării procesului în ipoteza în care este nemulțumită de termenul de judecată, mai puțin acolo unde caracterul urgent al pricinii impune un termen scurt, fiind vorba despre o procedură specială, reglementată prin norme derogatorii de la regulile generale ale procedurii civile, astfel că textele care reglementează contestația la tergiversarea procesului trebuie interpretate în mod restrictiv. În mod evident, în această situație, judecătorul trebuie să respecte termenul procedural prevăzut de lege pentru fixarea primului termen de judecată, altminteri devin incidente dispozițiile art. 522 alin. (4) C. pr. civ., contestația fiind admisibilă.

Într-o altă speță a Tribunalului Dâmbovița²¹, dosarul în cauză a fost înregistrat la data de 31.03.2020 și până la data de 14 mai 2020 a fost suspendată de drept judecata ca urmare a instituirii stării de urgență, neputând fi efectuate acte de procedură. La data de 20.05.2020 a fost stabilit termen de judecată la 08.09.2020, fiind primul termen al completului după vacanța judecătorească. La acest termen a fost stabilit un al doilea termen la data de 24.11.2020.

Prin încheierea din data de 15.07.2020 a fost respinsă cererea intimatului de preschimbare a termenului de judecată din 08.09.2020, măsură ce ar fi fost justificată, în condițiile în care cauzele având ca obiect contestație la executare nu făceau parte dintre cele care se judecau pe timpul vacanței judecătorești, însă, este de remarcat faptul că vacanța judecătorească a operat doar pe perioada lunii august, astfel încât, de la data încetării stării de urgență și până la data fixării primului termen de judecată, cu excluderea lunii august, a trecut un timp de peste de 2 luni, sens în care ar fi devenit incidente dispozițiile art. 522 alin. (4) C. pr. civ.

¹⁹ CJUE, C-399/11 din 26 februarie 2013, disponibilă pe <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-399/11&language=RO>.

²⁰ Tribunalul Cluj, Decizia nr. 471/2020 din 20 octombrie 2020, nepublicată.

²¹ Tribunalul Dâmbovița, Decizia nr. 676/2020, nepublicată.

În acest context, s-a reținut că sintagma „termen rezonabil” evocă celeritatea procedurii, dar nu o celeritate cu orice preț, ci una „rezonabilă”, adică una care să nu sacrifice, în ultimă instanță, calitatea actului de justiție și drepturile părților, mai ales în contextul în care instanța are obligația de a respecta măsurile sanitare, sens în care ședințele de judecată nu pot avea un număr de cauze foarte ridicat.

Cu caracter general, considerentul reținut, în contextul special determinat de instituirea stării de urgență, este valid, în sensul că au fost stabilite limite în ce privește numărul dosarelor pentru fiecare ședință de judecată, în vederea respectării normelor sanitare, însă chiar și așa, în concret, dată fiind urgența procedurii contestației la executare, potrivit art. 717 alin. (3) C. pr. civ., judecătorul era obligat să respecte termenul de 2 luni pentru fixarea primului termen de judecată.

Pentru preschimbarea termenului, părțile nu pot urma decât procedura prevăzută de art. 230 C. pr. civ. în cadrul căreia instanța investită cu soluționarea cauzei poate aprecia, în raport de caracterul urgent *ex lege* și de urgența concretă a motivului de preschimbare, dacă se impune stabilirea unui termen mai redus.

Apreciem și noi că respectarea duratei cercetării nu trebuie urmărită cu orice preț, dincolo de scopul pentru care această instituție a fost reglementată în legislația procesual civilă, ci ea trebuie să urmărească finalitatea soluționării cauzelor într-un termen rezonabil, fără a afecta calitatea actului de justiție și în orice caz, fără să opereze ca o barieră în calea unei cercetări judecătorești complete, care să lămurească pricina sub toate aspectele, pentru o hotărâre judecătorească temeinică.

Cu toate acestea, ori de câte ori sunt ignorate prevederile legale referitoare la termenele de judecată, sau alte termene prevăzute de lege în vederea asigurării celerității procedurii, partea interesată poate uza de procedura contestației privind tergiversarea procesului.

Un alt aspect relevant în procedura contestației este acela că instanța care o soluționează este obligată ca în cazul admiterii să dispună îndeplinirea de către judecătorul fondului a actelor de procedura sau a măsurilor ce se impun, cu indicarea acestora și stabilirea termenului în vederea ducerii lor la îndeplinire. Astfel, în ipoteza în care până la soluționarea contestației, judecătorul fondului s-a pronunțat, sau a redactat hotărârea (în situația în care contestația vizează nerespectarea termenului de redactare), contestația urmează a fi respinsă ca rămasă fără obiect.

Și în acest caz apreciem că instanța care soluționează contestația trebuie să procedeze cu o diligență specială atunci când stabilește măsurile care trebuie să fie luate de judecătorul fondului, astfel încât să nu afecteze în vreun fel activitatea de judecată, în detrimentul calității actului de justiție și fără a obstrucționa cercetarea judecătorească. De altfel, aceasta nu are prerogativa de a îndrumări sau de a propune modalitatea de dezlegare a unor probleme de drept sau de fapt prin care să fie anticipată modalitatea de rezolvare a pricinii²².

Concluzii

Principiul celerității procedurilor judiciare reprezintă un pilon esențial al justiției moderne, asigurând desfășurarea rapidă și eficientă a actului de justiție. Analiza dispozițiilor legale subliniază importanța acestui principiu în garantarea unui proces echitabil și în menținerea încrederii publice în sistemul juridic.

Celeritatea procedurilor nu este doar o cerință teoretică, ci o necesitate practică, reflectată în prevederile Codului de procedură civilă, care impun termene clare și măsuri pentru evitarea întârzierilor nejustificate. Respectarea acestor termene și aplicarea riguroasă a instituțiilor procesual civile care garantează efectivitatea acestui principiu sunt esențiale pentru protejarea drepturilor părților și pentru evitarea prelungirii stării de incertitudine juridică.

Avantajele evidente ale principiului celerității includ reducerea costurilor procesuale și administrative, protejarea drepturilor fundamentale ale părților și asigurarea unui acces real la justiție.

Cu toate acestea, implementarea principiului celerității vine și cu provocări, printre care se numără necesitatea unei gestionări eficiente a resurselor umane și materiale ale instanțelor, precum și asigurarea unei formări continue și adecvate a personalului judiciar. Pentru a depăși aceste provocări, este esențială

²² C. Roșu, *Drept procesual civil, Partea specială, Ediția 10*, Ed. C.H. Beck 2020, p. 109.

adoptarea unor soluții practice, cum ar fi digitalizarea procedurilor, reglementarea unor soluții alternative eficiente de soluționare a litigiilor îmbunătățirea infrastructurii judiciare și promovarea unor practici de management al cazurilor orientate către eficiență.